
Ante Pavić

Student preddiplomskog studija Politologije

ante.pavic@ff.sum.ba

UDK: 32:303.7

DOI: <https://doi.org/10.47960/3029-3103.2024.10.31>

Prethodno priopćenje

OPORBENE STRANKE KAO POLICY PODUZETNICI

Sažetak

Predmet ovoga teorijsko-empirijskog rada oporbene su stranke u ulozi *policy* poduzetnika. U prvome dijelu predstavljen je teorijski okvir stvaranja javnih politika. Nastavak se temelji na akterima u procesima javnih politika te na njihovu utjecaju na stvaranje agende. Istraživački dio rada temelji se na metodi analize sadržaja. Glavna je odrednica rada razlikovanje djelovanja oporbenih dviju stranaka na nacionalnoj te jedne stranke na lokalnoj razini. Kroz novinske članke s internetskih portala analizirani su primjeri oporbenoga djelovanja SDP-a i HNS-a te HGS-a. Cilj je prikazati ograničenja i mogućnosti utjecaja istih na formalno donošenje odluka.

Ključne riječi: stvaranje javnih politika, *policy* ciklus, tokovi postavljanja agende, *policy* poduzetnik, oporbeni akteri.

OPPOSITION PARTIES AS POLICY ENTREPRENEURS

Abstract

The subject of this theoretical-empirical work are opposition parties in the role of policy entrepreneurs. Presented in the first part is the theoretical framework for creating public policies. The continuation is based on the actors themselves in public policy processes and their influence on the creation of the agenda. The research part of the paper is based on the content analysis method. The distinction between the two approaches of the opposition parties are the main determinants of the work. Through newspaper articles from different websites, examples of opposition activity by the SDP as offensive and HNS as yielding opposition were analyzed. The goal is to show the limitations and possibilities of their influence on formal decision-making.

Keywords: creation of public policies, policy cycle, agenda setting processes, policy entrepreneur, opposition actors, offensive action, yielding act

Uvod

U složenome svijetu javnih politika kroz povijest događale su se brojne promjene kako u procesima funkcioniranja i donošenja odluka tako i među akterima koji sudjeluju. Vremena se mijenjaju, institucionalna ograničenja brišu, a definiranje egzaktnih čimbenika postaje praktički nemoguće. Na političko poduzetništvo utječu vrijeme, energija, reputacija i novac, a tokovi tih resursa često su mijenjali vlasnike.

Ovaj rad prvenstveno se bavi proučavanjem *policy* poduzetnika te konkretnih utjecaja hrvatskih oporbenih stranaka u toj ulozi. *Policy* poduzetnik ključan je akter svake faze stvaranja javnih politika, a njegov utjecaj nije jasno mjerljiv. Razlog tomu jest teško prepoznavanje i definiranje pojma te dosadašnja praznina znanstvenih istraživanja na tu temu. Radova je malo, a postojeći se bave ishodima javnih politika te naknadnim proučavanjem utjecaja pojedinih aktera na njihovo donošenje. Kada govorimo o Hrvatskoj, konkretnih istraživanja na tu temu skoro da i nema. Upravo je zato nastao ovaj rad. Cilj je na primjeru Republike Hrvatske pokazati mogućnosti i ograničenja javno

političkih poduzetnika u procesu donošenja odluka. Sastoji se od teorijskoga i empirijskoga dijela.

Teorijski dio predstavlja uvid u procese i sudionike javnih politika kako bi se olakšalo razumijevanje kasnije iznesenih teza. Na početku su definirani konceptijski modeli stvaranja javnih politika. Kroz proces odlučivanja, između ostaloga, predstavljen je model kante za smeće koji objašnjava diskontinuitet i nagle promjene donositelja odluka. Važna su tri *policy* toka Johna Kingdona u teoriji višestrukih tokova te moderna promišljanja o tome u radu *Theories of the Policy process* Christophera Weiblea. Drugo poglavlje govori o poduzetnicima javnih politika te razlikuje formalne i neformalne aktere.

U empirijskome dijelu traže se odgovori na pitanja: kolike su mogućnosti oporbenih stranaka na proces donošenja odluka te koje su metode djelovanja pojedinih stranaka radi postizanja toga cilja? Studija slučaja analizom sadržaja novinskih članaka internetskih portala od 2010. do 2023. godine uspoređuje djelovanje dviju oporbenih stranaka na nacionalnoj razini te usporedno predstavlja jednu oporbenu stranku lokalne razine. Riječ je o HNS-u i SDP-u na nacionalnoj razini te HGS-u na lokalnoj razini vlasti. Ove su stranke predistraživanjem prepoznate kao one koje zadovoljavaju tražene kriterije za analizu. Neki su od traženih mjerila popularnost, novinarska pokrivenost, dugotrajnost i sam utjecaj na političku scenu. Analizom sadržaja članaka prepoznaju se oprečni načini funkcioniranja navedenih stranaka te njihovi učinci. Istraživanje završava iznošenjem zaključaka o pitanjima istraživanja. Prepoznaju se konkretne mogućnosti pojedinoga od istraživanih sudionika. Ovaj rad pridonijet će poboljšanju procjene utjecaja oporbenih stranaka na politička zbivanja u Hrvatskoj te u daljnjemu vrednovanju učinkovitosti djelovanja ostalih aktera izvan vlasti.

1. Stvaranje javnih politika

Najučestalije podjele konceptijskih modela stvaranja javnih politika razlikuju institucionalni, racionalni, inkrementalni model, model skupina i model elita. Institucionalni model ističe utjecaj institucija države na sadržaj javnih politika. Proces donošenja zakona u parlamentu odvija se različito u mnogim zemljama, ovisno o njihovom institucionalnom uređenju, što može imati znača-

jan učinak na proces stvaranja javnih politika. Teorijski prvak među konceptijskim modelima jest racionalni model. On pretpostavlja savršeno informirane vlade koje prikupljaju sve dostupne informacije i moguće ishode te biraju javnu politiku koja će donijeti najbolje rezultate. Praksa je značajno drugačija, pa je maksimalna informiranost nedostižan pojam. Odgovor na racionalnost ogleda se u inkrementalnome modelu. Uzevši u obzir ograničenja spoznaja i kognitivnih sposobnosti, inkrementalne odluke podrazumijevaju ograničene male promjene u postojećim politikama. Akumulacijom više malih promjena dolazi do vidljivih razlika. Dalje, model skupina postavlja hipotezu da su javne politike rezultat određenoga ekvilibrija koji se postiže u borbi različitih skupina, a koji je određen relativnom snagom svake interesne skupine. Prema ovoj teoriji tvorci javnih politika konstantno djeluju pod pritiskom različitih skupina te, ovisno o međusobnim koalicijama i snazi utjecaja, određuju koje će se skupine uključiti u formiranje politika. Prema modelu elita biračko je tijelo većinom loše informirano o javnim politikama, a elite su te koje stvarno oblikuju mnijenje o većini pitanja. Ovaj model naglašava očitu pristranost tvoraca politika čije odluke često mogu biti protumačene kao biranje alternativa koje pogoduju određenim elitama, a ne široj javnosti. Naravno, ni jedan od navedenih modela ne može objasniti proces stvaranja javnih politika u potpunosti.¹ Na dobrome je putu Cohen, March i Olsenov model „kante za smeće“, koji možda najbolje pojašnjava diskontinuitet i nagle promjene uobičajene za proces donošenja odluka. Odlučivanje se vidi kao neuredan i nepravilan tijek. Različiti problemi i prilike mogu imati različita rješenja koja mogu donositi sudionici različitih razina i autoriteta. Svaki se sudionik bori da pronađe svoju priliku za djelovanje na određeni problem. Svi elementi nalaze se u kanti za smeće, a kada se problem poklopi s rješenjem pravo-ga sudionika, dolazi do odluke.² Ako uzmemo u obzir konstantne promjene okolnosti u svijetu, nije iznenađujuće da „kanta za smeće“ asocira na realan način vođenja javnih politika. U vrijeme globalizacije sve ono što se planira dugo unaprijed, može lako pasti u vodu. Biti ukorak s vremenom znači moći reagirati i implementirati određene politike brzo i u danome trenutku.

¹ Usp. Cristoph Knill – Jale Tosun, *Public Policy: A New Introduction*, Palgrave Macmillan, 2012., str. 69-92.

² Usp. Ivan Grdešić, *Političko odlučivanje*, NIP „Alinea“, 1995., str. 41-42.

Jedna od istaknutijih podjela *policy* ciklusa jest ona na pet faza Harolda Laswella. On razlikuje postavljanje agende, formuliranje politike, usvajanje politike, implementaciju te evaluaciju. Za razmatranja ovoga rada najvažnija je upravo faza postavljanja dnevnoga reda, koja se odnosi na utvrđivanje javnoga problema koji zahtijeva intervenciju države. Nejasno je zašto određeni problem dođe na dnevni red, a neki drugi ne. Kao modernu izvedenicu modela „kante za smeće“ u svome djelu *Agendas, Alternatives, and Public Policies* J. W. Kingdon spominje teoriju višestrukih tokova pri postavljanju agende. Prvi je problemski tok u kojemu se prepoznaje problem na koji će se djelovati. Problemi mogu zadobiti pažnju aktera putem različitih indikatora poput nezaposlenosti, siromaštva ili velikih troškova pojedinih vladinih sektora. Može to biti i određeni događaj u fokusu javnosti, poput potresa, terorističkih napada i slično. Takvi događaji automatski postaju primarni problemi i traže se alternative za njihovo rješenje. Naposljetku, problemi mogu doći u fokus i putem povratnih informacija o programu od strane građana, institucija ili lokalnih vlasti. Drugi je *policy* tok koji podrazumijeva razvijanje rješenja za odabrane probleme. Pod to spadaju određeni zakoni ili politike. Uključeni su različiti akteri poput istraživača, akademika ili birokrata koji nude više alternativa za određeni problem. Ovdje se razmatraju političke alternative, ideje, prijedlozi i analize. Primjerice, u odgovoru na problem nezaposlenosti, političari i stručnjaci mogu razmotriti različite politike, poput stimuliranja gospodarstva ili mjera za poticanje zapošljavanja mladih. U posljednjemu političkom toku dominiraju aktivni političari na vlasti. On uključuje trenutačne prioritete i preferencije vladajućih kao i političke koalicije ili izbore. Razlozi za određene politike mogu biti različiti, pa vladajući mogu razmišljati o potencijalnim izbornim prednostima, saborskim većinama, javnome raspoloženju ili pritiscima interesnih skupina. Javno raspoloženje i izbori najvažnije su sile utjecaja. Politički pritisak interesnih skupina može utjecati na donošenje politika vezanih za tržište rada koje njima ne odgovaraju. Navedeni tokovi međusobno su neovisni i razvijaju se u skladu s vlastitom dinamikom i pravilima. U trenutku kada ih određeni *policy* poduzetnik spoji, dolazi do „prozora prilike“ za donošenje politike.³ Pitanje je koliki je potencijal različitih aktera

³ Usp. John W. Kingdon, *Agendas, Alternatives, and Public Policies, Second Edition*, Pearson, 2014., str. 90-196.

na političkoj sceni da tako djeluju i utječu na postavljanje agende te mogu li akteri izvan vlasti, poput medija, stranaka ili interesnih grupa, postavljati javne politike ili je to dio kolača koji pripada samo državnoj vlasti. Navedena teorija prepoznaje anarhičnost i kompleksnost donošenja odluka u stvarnome svijetu. Kingdonov rad dodatno je istražen kroz probleme suvremenoga svijeta u petome izdanju knjige *Theories of the Policy proces* Christophera Weiblea. Osnovne pretpostavke za teoriju višestrukih tokova čine dvosmislenost, vremenska ograničenja, problematične *policy* preferencije, nejasna tehnologija, fluidna participacija te neovisnost pojedinačnih tokova. Dvosmislenost prepoznajemo u postojanju mnogih načina razmišljanja o istim okolnostima ili pojavama. Vremenska ograničenja ograničavaju raspon i broj alternativa kojima je moguće posvetiti pažnju. Nadalje, jasno je da akteri ne djeluju fiksno nego svoje *policy* preferencije stvaraju kroz razne interakcije. U situacijama kada pojedinci ne poznaju širu sliku te kako se njihov posao uklapa u cjelokupnu misiju organizacije, govorimo o nejasnoj tehnologiji. Političko djelovanje često ostavlja nedefinirane granice ovlasti različitih resora i agencija. Nejasnu tehnologiju dodatno komplicira čimbenik fluidne participacije. Vlast, birokracija te visoki državni službenici prečesto se mijenjaju ili rotiraju na pozicijama. U takvim postavkama teško je posvetiti dovoljno vrijeme i rad određenoj odluci. U skladu s modelom „kante za smeće“ i teorija višestrukih tokova prepoznaje neovisnost pojedinačnih tokova.⁴

2. Poduzetnik javnih politika

utvrđen je okvir za razumijevanje javnih politika i postavljanja dnevnoga reda. Unutar njega djeluju različiti akteri na političkoj sceni. Oni mogu biti mnogi, od izabranih dužnosnika poput predsjednika ili vlade, do onih izvan vlasti poput interesnih grupa, konzultanata, medija, oporbenih stranaka, nevladinih udruga, pa čak i ekstremističkih skupina.⁵ Ono što aktere čini formalnima jesu moć i autoritet kojim raspolažu u vidu donošenja odluka. Donošenje odluka možemo percipirati na dva načina: kao hijerarhijski odnos

⁴ Usp. Christopher M. Weible, *Theories of the Policy proces, Fifth Edition*, Routledge, 2023., str. 27-65.

⁵ Usp. Matej Mikašinović-Komšo, „Poduzetnici ili križari javnih politika? Političko djelovanje ekstremističkih zajednica u kontekstu modela višestrukih tokova“, *Analitičarskog politološkog društva*, 19 (1), 2022., str. 135-158.

formalnih aktera ili kao umreženo djelovanje formalnih i neformalnih aktera uz posredovanje političkih poduzetnika. Prvenstveno, da bi netko bio politički poduzetnik, potrebno je investirati resurse vremena, energije reputacije i novca nadajući se da će se to sve isplatiti. Takav sudionik u politici mora propagirati vlastite ideje unutar toka javnih politika, kako bi postale potencijalne alternative, te mora biti odlučujući čimbenik koji spaja tri toka javnih politika.⁶ Da bi bio uspješan, od njega se zahtijevaju predanost, pristup formalnim akterima i određen kredibilitet. Postoje različite definicije poduzetnika javnih politika, no čini se dovoljno eksplanatornom ona koja ga vidi kao formalnoga aktera sa sposobnosti donošenja javnih politika, koji aktivno podržava neku ideju te prikuplja većinsku podršku potrebnu za njezinu realizaciju.⁷ Također, aktera čine poduzetnikom njegova sposobnost komunikacije s javnošću, uspostavljanje veza s formalnim akterima i institucijama te predanost djelovanju i realizaciji svojih političkih ciljeva i težnji.⁸ Za one koji se nalaze izvan vlasti, poput medija ili oporbenih stranaka, najveći problem postaje upravo uspostavljanje veza s formalnim akterima i institucijama. Samo interesne skupine imaju na prvi pogled vidljiv potencijal utjecaja među akterima izvan vlasti.

Noviji pogled na istraživanje javno političkih poduzetnika pruža studija *A Research Agenda for the Study of Policy Entrepreneurs* Evangelie Petridou i Michaela Mintroma. Navedeni rad predstavlja moderno istraživanje u polju *policy* poduzetništva. Prvotno, dodatno pojašnjava karakteristike poduzetnika javnih politika te mogućnosti njihova utjecaja kroz klasične teorije stvaranja javnih politika. Ova teza ne seže znatno šire od prethodno navedenih pojašnjenja. S obzirom na potrebne osobine i ekonomsku ekspanziju današnjice jasno se prepoznaje povezanost trgovaca s političkim poduzetnicima. Empirijskim istraživanjem političkih narativa potrebno je ustanoviti njihovu razinu utjecaja u procesu javnih politika. Narator u želji provođenja vlastitih politika primjenjuje različite strategije. Ovdje je riječ o trima osnovnim narativnim strategijama. Klasična formulacija političkoga djelovanja očekuje od aktera koji gube da prošire sam opseg sukoba, dok će oni u vodstvu učiniti sve da obuzdaju problem i zadrže svoj status. Narator, također, ležernim mehanizmima odgovornosti i krivnje ostavlja mogućnost naglašavanja ishoda kao

⁶ Usp. J. W. Kingdon, *n. dj.*, str. 5.

⁷ Usp. *Isto.*

⁸ Usp. M. Mikašinović-Komšo, *n. dj.*, str. 6.

namjerna, slučajna ili mehaničkoga. Trećom strategijom narator pretjerivanjem ističe zlonamjerne motive, ponašanje i utjecaj protivnika, što nazivamo „vražjim zaokretom“ ili ističe vlastitu sposobnost rješavanja problema odnosno „anđeoski zaokret“. U dijelu rada nazvanome „napredno istraživanje o *policy* poduzetnicima“ prvenstveno se iznose ograničenja i problemi trenutačnih saznanja o takvim sudionicima javnih politika kao i mogućnosti daljnjega istraživanja koje bi pridonijelo budućemu razumijevanju teme. Navođenjem kontekstualnih čimbenika koji potiču pojavu javnih poduzetnika Petridou i Mintrom raspravljaju o četirima kontekstima u kojima bi više istraživanja moglo donijeti korist. Prvo, riječ je o fazi procesa stvaranja javnih politika gdje su poduzetnici aktivni. Drugo, temeljni politički sektor u kojemu žele izvršiti promjenu. Treće, širi sustav ili razina vlasti u kojoj su aktivni. I posljednje, četvrto, kako se odnose prema drugima unutar svoga operativnog konteksta.⁹

3. Oporbene stranke kao *policy* poduzetnici – studija slučaja u Hrvatskoj

Analizom različitih članaka internetskih portala na temu oporbenoga djelovanja utvrdit će se postoje li mogući pravci djelovanja oporbenih stranaka te koliki je njihov potencijal uspješnosti. Studijom slučaja novinskih članaka istražuju se utjecaji konkretnih događaja u političkoj povijesti ne starijoj od 15 godina. Edukativna funkcija rada jest stjecanje novih znanja o oporbenome djelovanju. Predistraživanjem definirani su sudionici, članci i promatrano razdoblje samoga istraživanja. Prikupljeni podatci poslužili su kao osnova za formiranje teza te objašnjenje problema iz naslova. Analizirani su tekstovi različitih novinskih portala objavljeni od 2010. do 2023. godine. Za potrebe istraživanja područja u fokusu istraživača su ishod, mogućnosti manevra, povlastice i razina oporbenoga djelovanja. Članci su odabrani prema kriteriju povezanosti s područjima istraživanja te na temelju prikupljenih podataka iz predistraživanja. Istraživanjem se željelo utvrditi kolike su mogućnosti i ograničenja oporbenoga djelovanja u novijoj političkoj povijesti Hrvatske, točnije

⁹ Usp. Evangelia Petridou – Michael Mintrom, „A Research Agenda for the Study of Policy Entrepreneurs“, *Policy Studies Journal*, 49(4), 2021., str. 943-967.

u kojim područjima, na kojim razinama i, eventualno, uz čiju se pomoć može djelovati.

3.1. Određenje problema, cilja i metodologije istraživanja

Predmet ovoga istraživanja jesu promatranje i analiza internetskih članaka o oporbenome djelovanju. Kontinuirano su promatrani razni portali koji su u vrhu po broju pregleda među nacionalnim portalima. Odabrani članci za analizu jesu oni koji su u razdoblju analize bili najčitaniji, koji su izazvali najveću reakciju javnosti te oni čiji je utjecaj na donošenje odluka bio najlakše mjerljiv. Dakle, jasan ishod političkih problema neophodan je da bi se razumio utjecaj pojedinoga sudionika. Tijekom faze predistraživanja analizirano je mnoštvo članaka, od kojih je tražene elemente zadovoljilo predstavljenih sedam.

Cilj je istraživanja bio analizirati i usporediti prepoznate naslove te utvrditi jesu li oporbena djelovanja iz istih imala kakav utjecaj u procesu stvaranja javnih politika. Također, željelo se utvrditi jesu li moguća različita djelovanja radi utjecaja na donošenje odluka. Istraživanje će pokušati dokazati da postoje oprečni pristupi oporbenoga djelovanja sa sličnim afinitetima na ishod *policy* procesa. Ti su pristupi oblikovani različitim čimbenicima vezanima za samoga aktera. Razdoblje od 2010. do 2023. godine odabrano je jer predstavlja noviju povijest političkih zbivanja u Hrvatskoj, a isto tako i dovoljno dugo razdoblje da bi istraživani problem i njegov epilog mogli biti konkretno proučeni. U tome razdoblju dogodilo se nekoliko smjena vlasti kao i ključnih političkih događaja koji omogućuju promatranje svih aktera u različitim ulogama.

Ispitivani sudionici birani su prema načelu važnosti i utjecaja na dosadašnju političku povijest Hrvatske. SDP odabran je kao najveći, najutjecajniji, najzastupljeniji i najdugovječniji član oporbe. To je stranka koja svjetonazorski predstavlja suprotan pol HDZ-u, pa je njezino djelovanje uvijek suprotno. Naravno, zbog popularnosti dovoljno je zastupljen u medijima pa su proučavanja i usporedba članaka olakšani. Osim navedenoga ta stranka bila je na vlasti i u mogućnosti donošenja odluka, što je za većinu ostalih nepoznanica. HNS je odabran kao dugogodišnji politički sudionik na vlasti i u oporbi. Predistraživanjem prepoznat je kao nekadašnji prirodan partner SDP-a koji

je završio u koaliciji s HDZ-om. Istakao se poseban oblik oporbenoga djelovanja suprotan SDP-ovu, također radi ostvarivanja stranačkih programa. Kod lokalnoga oporbenog djelovanja istraživanjem je prepoznata politička situacija u Splitu. Dosta gradova u Hrvatskoj ima stabilne vlasti i gradske većine, stoga u takvim sredinama nije realno očekivati ikakav oporbeni uspjeh ili *poli-cy* poduzetništvo. Split je kao grad poznat po prevrtljivosti. Često ima klimave većine, a promjene vlasti nisu iznenađenje. Navedeno nudi širok prostor za istraživanje i mnoštvo članka koji prikazuju mogućnosti i ograničenja političkoga djelovanja. Konkretni primjer obrađen u ovome istraživanju izabran je zbog više čimbenika. Prvenstveno, riječ je o vremenu u splitskoj političkoj vlasti koje je bilo obilježeno turbulencijama, a novinski jako popraćeno. Također, način oporbenoga djelovanja činio se dosta zanimljivim za analizu.

Ovim istraživanjem žele se istražiti ishodi oporbenoga djelovanja iz obrađenih novinskih članaka. Jedinica analize jesu tri članka internetskih portala na temu SDP-ova oporbenog djelovanja, tri članka o djelovanju HNS-a te jedan članak o djelovanju HGS-a na lokalnoj razini vlasti. Prikupljanje uzoraka obavljeno je pregledavanjem elektroničkih izdanja najpopularnijih internetskih portala u odabranome razdoblju. Prilikom pregleda bilježile su se ključne teme društveno političkih događanja, njihova važnost za javnost, način djelovanja konkretnih sudionika i, u konačnici, sam ishod na proces stvaranja javnih politika. Nakon toga pronašao bi se sličan sadržaj i djelovanje drugoga oporbenog aktera te bi se analizirale sličnosti i razlike. Metodološki instrumenti koji su korišteni u ovoj analizi jesu kvalitativna analiza sadržaja te komparativna analiza. Analiza sadržaja može biti kvantitativna ili kvalitativna. Margrit Schreier u svome radu *Qualitative Content Analysis in Practice* ističe da se kvalitativna analiza sadržaja temelji na traženju značenja i interpretacije sadržaja, a ne samo na opisivanju podataka. Potrebno je jasno definirati korake, kategorije i kodove kako bi proces analize bio transparentan i ponovljiv. Ova metoda omogućuje istraživačima da prilagode pristup prema vrsti podataka i istraživačkomu pitanju. Fleksibilnost se ogleda u mogućnosti istraživača da koriste analizu temeljenu na postojećim teorijama, tzv. deduktivnu analizu, ili onu temeljenu na podatcima, tj. induktivnu analizu. Prednost je što ova metoda omogućava istraživačima da kvalitativne rezultate analiziraju kvantitativno, primjerice brojanjem pojavljivanja određenih tema ili koncepata, čime se dobiva uvid u obrasce unutar

podataka. Schreier naglašava da istraživač mora biti svjestan svoga utjecaja na interpretaciju podataka, odnosno biti svjestan kako vlastita uvjerenja i pretpostavke mogu utjecati na analizu i rezultate istraživanja.¹⁰

3.3. Obrada i analiza podataka

3.3.1. Socijaldemokratska partija – od osnutka do danas

Socijaldemokratska partija jest stranka osnovana 1990. godine kao nasljednica Saveza komunista Hrvatske. Na čelu stranke od 1990. do 2007. godine bio je Ilica Račan. Na prvim višestranačkim izborima nakon neovisnosti Republike Hrvatske bilježi rezultat od 11 zastupničkih mandata u Hrvatskome saboru. Od 1993. godine stranka je preimenovana u Socijaldemokratsku partiju Hrvatske. Na izborima 1995. godine postiže loš rezultat osvojivši 8,93 % glasova. Pobjedu ostvaruje na izborima 2000. godine kada formira koalicijsku vlast s HSLS-om. Već u sljedećemu izbornom ciklusu, 2003. godine, stranka doživljava poraz. Stranka ostaje u oporbi dugih osam godina. Tijekom toga razdoblja kontinuirano su bili druga najjača opcija u državi. Nakon tijesno izgubljene borbe četiri godine prije, 2011. godine, SDP ponovno dolazi na vlast na čelu sa Zoranom Milanovićem. Mandat im je uzdrman već 2014. godine zbog nemogućnosti vađenja Hrvatske iz gospodarske krize. Nisu pomogli ni unutarstranački sukobi u to vrijeme. Na izborima 2015. godine, nakon izjednačena rezultata s osvojenih 56 mandata, kao i desna koalicija na čelu s HDZ-om, ponovno gube izbore. Nakon poraza stranku od Milanovića 2016. godine preuzima Davor Bernardić. I novoga vođu mučili su isti problemi podijeljenosti unutar stranke. Parlamentarni izbori 2020. godine donijeli su najgori rezultat na izborima još od 1990-ih. Taj neuspjeh doveo je do ostavke Davora Bernardića. Na unutarstranačkim izborima naslijedio ga je današnji predsjednik Peđa Grbin. Ovo nije popločalo ništa bolji put za stranku, pa svjedočimo nastavku sukoba i kontinuiranu opadanju rejtinga. Važno je spomenuti da je SDP iznjedrio i trećega predsjednika Republike Hrvatske – Ivu Josipovića. Također, na posljednjim predsjedničkim izborima u Hrvatskoj (2020.) pobjedu je odnio nekadašnji predsjednik SDP-a Zoran

¹⁰ Usp. Margrit Schreier, *Qualitative Content Analysis in Practice*, SAGE Publications, 2012., str. 20-241.

Milanović. Vidljivo je da je SDP dugo vremena bio najjača oporbena stranka u državi, ali da ima problem sa zadržavanjem vlasti nakon osvojenih izbora.¹¹

3.3.2. Argumentacija SDP-a

Socijaldemokratska partija Hrvatske djeluje u okviru socijaldemokratskih načela i vrijednosti. Ona se prvenstveno bori protiv korupcije i kriminala jačanjem institucija i pravosudnoga sustava. Prepoznali su korupciju kao najveći problem trenutačnih sinekura vlasti te najčešće istupaju u tome smjeru. Osim toga, važnim smatraju i politiku okoliša, uključujući mjere za zaštitu prirode i smanjenje onečišćenja. Tradicionalno se zalažu i za socijalnu pravdu i rodnu ravnopravnost. Često su im u fokusu socijalna pitanja, poput minimalnih mirovina umirovljenicima, minimalnih plaća, pa i trenutačno aktualnih jednokratnih pomoći različitim skupinama društva. U državi poput Hrvatske, koja ima brojne ekonomske probleme, jasno je da se zalažu za pitanja gospodarskoga razvoja i napretka, pa tako traže poticanje investicija, jačanje privatnoga sektora, povećanje izvoza, zaštitu radnika te pravedniju raspodjelu bogatstva. Važnim vide i socijalni dijalog, zdravstvo, obrazovanje te europske integracije.¹²

Socijaldemokratskoj partiji Hrvatske važno je dovesti na dnevni red politike za koje se zalažu te utjecati na njihovo implementiranje. To je glavna oporbena stranka i predstavlja se dijametralno suprotnom od vladajućih. U svome djelovanju napada i kritizira vlast te pokušava animirati javnost i medije kako bi uočili njihovu nesposobnost. Prostor za suradnju praktički ne postoji. Jedan od svježih primjera jest *Zakon o pomorskomu dobru*, stavljen u proceduru u siječnju 2023. godine. Oporbene stranke na čelu s SDP-om odmah burno reagiraju istupajući u medije. Osnovna točka prijedora jest kategorizacija plaža na javne, hotelske i plaže posebne namjene. U toj kategorizaciji vidi se potencijalna mogućnost privatizacije plaža. Smatrajući kako plaže nužno moraju biti opće pomorsko dobro, SDP i oporba uspijevaju stvoriti ogroman pritisak putem medija i javnosti, koja je posebno osjetljiva na takva pitanja.¹³ Na svojoj strani imali su brojne građane, udruge te medije. Prosvjednici su stigli do

¹¹ Socijaldemokratska partija, <http://www.sdp.hr/>, (25. IX. 2024.).

¹² *Isto*, str. II.

¹³ „Oporba traži povlačenje zakona o pomorskom dobru i morskim lukama: Opasan je i protuustavan“, *Jutarnji list*, 23. I. 2023., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/oporba-trazi-povlacenje-zakona-o-pomorskom-dobru-i-morskim-lukama-opasan-je-i-protuustavan-15298229>, (23. IX. 2024.).

Markova trga, pa vladajućima nije preostalo ništa nego da promjene sporne dijelove zakona. Prema novomu prijedlogu nema ograđivanja ili naplaćivanja pristupa plažama, uvode se posebni redari koji će paziti na pomorsko dobro i nova tijela koja će se za njega brinuti. Ovdje vidimo djelovanje oporbenih stranaka kao *policy* poduzetnika, koji su se na napadan način uspjeli izboriti za provođenje sebi važnih politika. Bilo to u interesu općega dobra, zaštite okoliša ili skupljanja političkih poena za budućnost, uspjeh im se ne može osporiti. Naravno, ovo je samo dio zakona za koji su uspjeli zainteresirati javnost te na njega utjecati. Ostatak zakona ocijenili su jednako lošim, ali on je svejedno izglasan vladajućom većinom u srpnju 2023. godine.¹⁴

Drugi je primjer dosta zanimljiv, jer su u njemu oporbene stranke imale određenu polugu u vlasti. Riječ je o izboru predsjednika Vrhovnoga suda. Jasno je da je loše organizirano pravosuđe, puno koruptivnih skandala, dugogodišnji problem Hrvatske. Predmeti stoje u ladicama, presude se poništavaju i vraćaju na ponovni postupak, korupcija onemogućuje bilo kakav ozbiljan pravni progon kriminalaca. Takvo stanje može se povezati s HDZ-om kao vladajućom strankom dugi niz godina. U biti, sve dobro i loše može se pripisati njima. Ove manjkavosti pravosuđa svakoj su oporbenoj stranci na vrhu liste problema te su potrebni programi za njihovo rješenje. Kao većina stranaka, tako i SDP ima spremnu politiku za njihovo rješavanje, ali osim politika važan su problem i osobe koje provode te politike. Predsjednik Vrhovnoga suda pozicija je iz koje se može utjecati na pravosuđe. Na tako važnu ulogu vladajući su htjeli postaviti osobu od povjerenja, ali dogodio se zaplet. Prije svega, važno je pojasniti način izbora predsjednika Vrhovnoga suda. Izbor pokreće Državno sudbeno vijeće objavom javnoga poziva, najkasnije šest mjeseci prije isteka mandata trenutačnoga predsjednika. Zaprimiteljne prijave kandidata Državno sudbeno vijeće dostavlja Uredu predsjednika Republike Hrvatske, koji o kandidatima traži mišljenje Opće sjednice Vrhovnoga suda i nadležnoga odbora Hrvatskoga sabora. Kada se predsjednik uvjeri u najboljega kandidata, on ga predlaže Hrvatskomu saboru na imenovanje. Godina je 2021., predsjednik Republike Hrvatske nekadašnji je predsjednik SDP-a Zoran Milanović. Vladajuća je stranka HDZ na čelu s Andrejem Plenkovićem.

¹⁴ Nikol Zagorac, „Ovo je pobjeda građana, Zakon je bolji, ali ima još niz stvari koje su opasne i treba popraviti“, *24sata*, 9. VII. 2023., <https://www.24sata.hr/news/ovo-je-pobjeda-gradana-zakon-je-bolji-ali-ima-jos-niz-stvari-koje-su-opasne-i-treba-popraviti-921484>, (21. IX. 2024.).

Peđa Grbin predsjednik je glavne oporbene stranke SDP-a te politički oportunist u tome trenutku, s obzirom na to da važnu ulogu igra predsjednik koji je ujedeno i bivši član njegove stranke. Oporbeni SDP prestaje biti stranka bez mogućnosti utjecaja na vladajuće. Do sada su samo mogli utjecati putem pritiska kroz medije i javnost, a sada uz to imaju i politički element koji ima važan utjecaj. Predsjednik je taj koji odlučuje. Iako on djeluje nestranački kada preuzme vlast, jasno je da će predložiti kandidata za kojega je stekao dojam da je neovisan i nepovezan s trenutačnom vlašću, odnosno kandidata koji odgovara njegovim političkim svjetonazorima. Njegovi politički svjetonazori, naravno, odgovaraju SDP-ovim. Nakon neuspjela pokušaja s profesoricom Pravnoga fakulteta Zlatom Đurđević, na trećemu javnom pozivu javlja se Radovan Dobronić. Ovoga puta, po mišljenju predsjednika Milanovića, on je najbolji kandidat te ga predlaže Hrvatskomu saboru na imenovanje. Oporba na čelu sa SDP-om suglasna je s tim stajalištem i spremni su podržati sudca Dobronića. U njemu vide kandidata neokaljana korupcijom, koji ne dolazi iz vladajućih struktura i koji može pomoći u rješavanju korupcije te u promjeni pravosudnoga sustava za koju se oni zalažu. Nakon višemjesečne trakavice s izborom vladajući su dovedeni u pat-poziciju. Jasno je da za njih Dobronić nije najbolji kandidat te da većinom u Hrvatskome saboru imaju određenu kontrolu. No, ta je kontrola jalova. Došlo je do zasićenja javnosti, a pritisak medija i oporbe velik je. U tome trenutku oni odgađanjem daljnje odluke mogu samo sebi napraviti veću štetu nego korist, a ciklus može ići u nedogled. Predsjednik Milanović je onaj koji bira i, dok je god tako, predloženi kandidat njima neće odgovarati. U listopadu 2021. godine velikom većinom glasova sudac Radovan Dobronić izabran je za predsjednika Vrhovnoga suda.¹⁵ Ova pobjeda SDP-a i aktualnoga predsjednika jedan je od rijetkih poraza vlasti na hrvatskoj političkoj sceni, no za njega je najvažnija bila uloga predsjednika. Možemo zaključiti da napadno djelovanje oporbe na vladajuće u svrhu *policy* poduzetništva ima ograničeno djelovanje bar u slučaju Hrvatske. Osim posljednjega primjera vidljivo je da su to većinom kozmetičke promjene i sitni politički poeni.

¹⁵ Maja Šurina „Radovan Dobronić velikom većinom glasova izabran za novog predsjednika Vrhovnog suda“, *tportal*, 15. X. 2021., https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/radovan-dobronic-velikom-vecinom-glasova-izabran-za-novog-predsjednika-vrhovnog-suda-20211015?meta_refresh=1, (12. IX. 2024.).

3.3.3. Hrvatska narodna stranka – liberalni demokrati – od osnutka do danas

Hrvatska narodna stranka osnovana je 1990. godine. Prvom predsjednikom postala je Slavka Dabčević-Kučar, a 1994. godine na njezino mjesto dolazi Radimir Čačić. Političku vlast u državi prvi put tvori nakon izbora 2000. godine, kada sudjeluje u koalicijskoj vladi na čelu sa SDP-om. U tadašnjoj vladi HNS dobiva ministarstvo javnih radova, obnove i graditeljstva kojemu je na čelu bio predsjednik stranke Radimir Čačić. Nakon Čačića na čelo stranke došla je Vesna Pusić, koja je u fokus stranačkoga djelovanja stavila zagovaranje beskompromisne politike poštovanja ljudskih prava te izgradnju Hrvatske kao moderne građanske države, članice Europske unije. HNS na predsjedničkim izborima 2000. godine odnosi pobjedu sa svojim kandidatom Stjepanom Mesićem. Na parlamentarnim izborima 2003. godine osvaja vrlo dobrih 15 mandata, ali ostaje u oporbi. Radimir Čačić se 2008. godine vraća u vodstvo stranke i fokus njezina djelovanja pomalo odmiče od ljudskih prava te prelazi na gospodarska pitanja. Na izborima 2011. godine HNS pobjeđuje kao dio koalicije predvođene SDP-om. Na 12. Izbornom saboru 2013. godine za predsjednicu Hrvatske narodne stranke – liberalnih demokrata izabrana je Vesna Pusić. Nakon što je HNS 2017. godine počinio politički *salto mortale*¹⁶, podržavši nestabilnu većinu HDZ-a, praktički je prestao postojati na političkoj sceni. Mnogi su članovi dobrovoljno izašli iz stranke.¹⁷

3.3.4. Argumentacija HNS-a

Punim nazivom *Hrvatska narodna stranka – liberalni demokrati* stranka je socijalno-liberalnih načela. Takve stranke djeluju na političkome centru ili lijevome centru. HNS kao svoje temeljne vrijednosti u političkome djelovanju ističe: dostojanstvo, slobodu, jednakost, vladavinu prava i zaštitu ljudskih i građanskih prava, toleranciju, slobodno tržište i poduzetništvo, solidarnost i socijalnu sigurnost, sekularnu državu, znanje i obrazovanje te racionalno utemeljenu politiku. Te vrijednosti predstavljaju okvir političkoga djelovanja i donošenja odluka, oblikovanja javnih politika i provedbe političkoga programa. Kada je riječ o javnim politikama, HNS u svome programu ističe

¹⁶ Rizičan pothvat koji pretpostavlja neuspjeh.

¹⁷ Hrvatska narodna stranka – liberalni demokrati, <https://hns.hr/> (25. IX. 2024.).

osam prioritetnih područja: zaštita ljudskih i građanskih prava, reforma obrazovnog sustava, gospodarstvo i industrijski razvoj Hrvatske, zelena politika održivosti i razvoja, digitalna infrastruktura, razvoj kreativnih industrija, unaprijeđenje graditeljstva i prostornoga uređenja te reforma javne uprave.¹⁸

Kako bi ostvario program javnih politika, HNS se odlučio za nekonvencionalne metode oporbenoga djelovanja. Tipično je za oporbenu stranku da napada obnašatelje dužnosti tijekom cijeloga mandata te da se sprema preuzeti vlast u idućemu izbornom ciklusu. Tako je i Hrvatska narodna stranka djelovala većinu svog vremena provedena u opoziciji. U takvim odnosima razina utjecaja na javne politike minimalna je i vladajući diktiraju smjer. Ne-uobičajenim postupkom HNS se 2017. godine odlučio za suradnju s vladajućima te na taj podilazeći način pokušao doći u poziciju da može provoditi politike za koje se zalaže. Bar su tako tvrdili, iako su mnogi to protumačili kao oportunizam i borbu za fotelje. Važno je prethodno postaviti kontekst same priče. Hrvatska narodna stranka kroz cijelu svoju povijest prirodan je partner glavnoj stranici lijevice SDP-u. U dva navrata činili su koalicijsku vlast, a u prethodnim sazivima Hrvatskoga sabora djelovali su zajedno kao oštra oporba HDZ-u. Na parlamentarnim izborima 2016. godine nastupili su skupa u narodnoj koaliciji. Tako je HNS praktički na račun SDP-a dobio mandate u Hrvatskome saboru. Pobjedu na tim izborima ostvario je HDZ te je drugi put zaredom sastavio koalicijsku vladu s MOST-om. Kako i prva vlada tih partnera, i druga je bila puna trzavica. Raskol se dogodio oko afere koncerna Agrokor. MOST je praktički protjeran iz vlasti i HDZ-u su preostale dvije mogućnosti. Prva je opcija preslagivanje vlasti kako bi ponovno uspostavili neku minimalnu većinu. Druga opcija bio je odlazak na nove izbore. Novi izbori bili su nepoželjni za Andreja Plenkovića, jer bi to bili ustvari treći izbori u samo godinu dana. HDZ bio je odlučan da preslagivanjem održi postojeću vlast. Iz perspektive naivnoga promatrača izgledalo je kao da se ne nude opcije među oporbom, koje bi mogle koalirati s vladajućima. Ipak, Plenković je u medijskim nastupima djelovao dosta samouvjereno. Očito je u političkoj trgovini bilo mnogo toga na stolu. Tu svoju priliku vidi Hrvatska narodna stranka, odnosno neki članovi te stranke.¹⁹ Tadašnji predsjednik stranke Ivan

¹⁸ Isto, str. 15.

¹⁹ Vedran Vidučić, „PITANJE DANA Hoće li Vrdoljakov HNS u koaliciju s HDZ-om?“, *Megamedia*, 6. VI. 2017., <https://mega-media.hr/pitanje-dana-hoce-li-vrdoljakov-hns-u-koaliciju-s-hdz-om>, (15.

Vrdoljak, zbog problema podijeljenosti u stranci nastalih mogućnošću koaliranja, daje ostavku te izjavljuje da HNS ne ide u koaliciju. Od početka su istaknuti saborski zastupnici HNS-a Vesna Pusić i Goran Beus Richembergh bili protiv bilo kakve suradnje s HDZ-om. Zastupnik iz stranke Milorad Batinić istaknuo je da odluka Predsjedništva o nesuradnji s HDZ-om nije konačna te da će biti onako kako odluči Središnji odbor. Goran Beus Richembergh već je tijekom trajanja sjednice Središnjega odbora dao naslutiti da bi se mogla poništiti odluka Predsjedništva stranke te da će HNS ipak ići u Vladu s HDZ-om. U svojoj izjavi ustvrdio je da je Plenkovićev HDZ pustio pipke dublje nego što je on to mislio. Prvi korak dogodio se kada Središnji odbor nije prihvatio odluku Predsjedništva nego novu odluku sa 78 glasova za koaliciju. Tadašnji privremeni, a kasnije i predsjednik stranke Predrag Štromar i sam je izjavio da je to prvi korak s njihove strane, ali i da to još ne znači da je gotovo. Postavljeni su preduvjeti, a nakon toga kreću fotelje. Za pojedince te fotelje znače uhljebljivanje, ali HNS-ovci su te fotelje predstavljali kao alate u vlasti, preko kojih će uspješno provesti politike za dobrobit Hrvatske. Stranka je na pregovorima s HDZ-om zahtijevala ministarstvo znanosti i obrazovanja, ministarstvo pravosuđa, ministarstvo graditeljstva i potpredsjednika Vlade, a dodatan uvjet bila im je i provedba kurikularne reforme.²⁰ Od ministarstva pravosuđa HNS je morao odustati. Plenković nije htio opet prepustiti tako važan resor koalicijskomu partneru, pogotovo nakon glavobolja koje je imao kada ga je prepustio bivšemu partneru, MOST-u. Osim toga HNS je u Vladu donio samo pet zastupnika, umjesto maksimalnih devet koliko je imao, pa mu je samim time pregovaračka moć oslabila.²¹ Ova politička drama dugo će ostati zapamćena te predstavlja primjer djelovanja oporbene stranke kao *policy* poduzetnika. Uzmimo za primjer želju HNS-a da implementira kurikularnu reformu. Problemski tok čini neadekvatno obrazovanje koje godinama traži reformu kako bi uhvatilo korak s modernim vremenom. *Policy* tok odnosi se na kurikularnu reformu kao plan rješenja toga problema, koju je razvio HNS.

IX. 2024.).

²⁰ „HNS odlučio i ide u koaliciju s HDZ-om! Pusić: Očekujem da će me isključiti“, *Večernji list*, 07. VI. 2017., <https://www.vecernji.hr/vijesti/hns-hdz-ivan-vrdoljak-preslagivanje-vlade-1175030>, (23. IX. 2024.).

²¹ „Doznajemo: HNS dobio dva ministarstva, od trećeg odustali“, *zagrebinfo*, 8. VI. 2017., <https://www.zagreb.info/hrvatska/doznajemo-hns-dobio-dva-ministarstva-od-trecceg-odustali/132153/>, (21. IX. 2024.).

Politička previranja i raspad koalicije MOST-a i HDZ-a predstavljaju politički tok u kojemu se pojavila prilika koju je Hrvatska narodna stranka iskoristila. Tako su zadovoljeni svi uvjeti da se poklope tokovi i da dođe do prozora prilike za formiranje politika. Jasno je da se ovakve prilike za oporbeno *policy* djelovanje događaju jako rijetko i da nose veliki rizik za buduće djelovanje. Nakon završetka mandata, kao što je i očekivano, HNS je marginaliziran bez ikakve realne mogućnosti ponovnoga prelaska izbornoga praga.

3.3.5. Oporbeno djelovanje na lokalnoj razini

Slično oporbeno djelovanje pojavljuje se na lokalnoj razini, gdje se ovakve stvari češće događaju. Kao primjer, predstaviti ćemo slučaj u drugome hrvatskom gradu po veličini, Splitu. Glavni je protagonist priče Željko Kerum. Njegova Hrvatska građanska stranka 2010. godine došla je na vlast. Na sjednici Gradskoga vijeća problematična je točka oko izbora vršitelja dužnosti intendanta HNK. Oporba se protivi izboru Duška Mucala za tu poziciju, jer smatraju da je to potez čistoga uhljebljivanja od gradonačelnika. Oporbeni vijećnici napustili su sjednicu i tako onemogućili kvorum za donošenje bilo kakvih odluka. Zanimljivost te sjednice jest u tome što je razrez oporbenih članova i vladajućih bio 12/10 u korist vladajućih, ali moglo je biti drugačije. Keruma su od potpunoga debakla, a možda i prijevremenih izbora, spasili vijećnici SDP-a Marina Jurjević i Ivo Baldasar, koji se nisu pojavili u Banovini, kao i Milica Cipci (SU). Da su se ti članovi pojavili, odnos snaga bio bi 12/13 u korist oporbe te bi se legitimno mogle pobiti sve odluke. Zastupnici koji nisu došli inače su deklarirani kao čvrsta opozicija vladajućima, ali zbog sumnjivih okolnosti nedolaska pretpostavlja se da su uvidjeli priliku da podlaženjem HGS-u ostvare određenu korist.²²

3.3.6. Policy poduzetništvo

Nakon iznesenih podataka istraživanja možemo prepoznati da je oporbeno *policy* poduzetništvo moguće razumjeti na dva načina. Prvo je napadno. Tako djeluje najveća oporbena stranka u Hrvatskoj, SDP. Oni ne nude nikakvu

²² „GRADSKO VIJEĆE Još jedan neuspješan pokušaj rušenja gradonačelnika; Kerum odustaje od Mucala?“, *Slobodna Dalmacija*, 30. IX. 2010., <https://slobodnadalmacija.hr/split/gradsko-vijece-jos-jedan-neuspjesan-pokusaj-rusenja-gradonacelnika-kerum-odustaje-od-mucala-112694>, (20. IX. 2024.).

priliku kompromisa ili razumijevanja vladajućih. Svoje djelovanje temelje isključivo na protivljenju donesenim odlukama i pokušaju napadnoga implementiranja vlastitih politika. Za takvo nešto potrebna im je velika animacija javnosti i medija. Ipak, svojim napadima na vladajuće u rijetkim prilikama uspijevaju podignuti toliku prašinu u javnosti i medijima da bi utjecali na donošenje ili nedonošenje određenih politika. Na primjeru izbora predsjednika Vrhovnoga suda i *Zakona o pomorskome dobru* prepoznati su djelomični uspjesi koji više predstavljaju iznimku nego pravilo. Jasno je da u prvome primjeru prevagu donosi naklonost tada aktualnoga predsjednika, dok u drugome sami trenutak i važnost teme za cjelokupnu javnost. Svi slučajevi bez takvih čimbenika na strani napadne oporbe osuđeni su na propast.

Drugi prepoznati način oporbenoga djelovanja jest podilazeći. Jednako kao u prvome slučaju, odmah su jasna osnovna ograničenja ovoga pristupa. Istraživanja pokazuju da se ne može očekivati da se dogode situacije u kojima podilazeći pristup oporbene stranke može donijeti neku korist vladajućima, a samo kada je to slučaj, pojavljuje se prilika za djelovanje. Okolnosti u kojima je HNS iskoristio danu priliku ne događaju se često u političkome prostoru. Inače su vladajuće većine stabilne, ali i u slučaju određene nestabilnosti riječ je o manjemu broju zastupnika koje je potrebno zamijeniti. Zamjena se većinom vrši zastupnicima iz manjih saborskih klubova koji su sličnih stajališta i neće puno koštati vladajuće. U danoj prilici HNS djelovao je oportuno te je iskoristio ponuđenu priliku kako bi došao u poziciju iz koje može implementirati svoje politike. Ipak, upitno je koliko je takvo djelovanje uopće oporbeno s obzirom na potrebu ulaska u vlast kako bi se provelo. Također, s vremenskim odmakom od događaja jasno je da takav potez dugoročno briše svaku stranku s političke scene.

Istraživanjem oporbenoga djelovanja na lokalnoj razini vidljivo je da razina utjecaja oporbe raste kako razine vlasti postaju niže. Tako se na lokalnoj razini češće događaju previranja i vladajuće većine znaju biti krhke. U gradskim vijećima često prevagu donosi jedan glas, pa je politička trgovina dosta zastupljena. *Policy* poduzetnici u takvim situacijama mogu pronaći prostor za djelovanje kako bi progurali svoje politike, bilo to na način da napadima na vladajuće uspiju slomiti nestabilnu većinu i pokrenuti novi izborni ciklus ili da svojim glasom i podilaženjem pridonesu održavanju te većine.

Zaključak

U ovome radu postavio se teoretski okvir javnih politika i njezinih važnih sastavnica koje pomažu u razumijevanju prostora i načina djelovanja u političkome poduzetništvu. Predstavljen je pojam *policy* poduzetnika uz isticanje različitih sposobnosti i znanja koje su potrebne takvomu sudioniku javnih politika. Osim toga, vidljivo je da postoje različita mjesta i načini iz kojih takvi akteri djeluju, što je značajno za procjenu njihove mogućnosti utjecaja. Temeljni cilj bio je da se kroz empirijsko istraživanje dokažu mogućnosti utjecaja oporbenih stranaka kao *policy* poduzetnika u Hrvatskoj. Za analizu uzeti su primjeri dviju oporbenih stranaka na nacionalnoj razini te jedna oporbena stranka lokalne razine vlasti. SDP prepoznat je kao najveća i najutjecajnija oporbena stranka u Hrvatskoj. Ta stranka ima najveću biračku potporu, stoga je zanimljivo proučiti kolike su razine njezina utjecaja izvan formalne vlasti. Predistraživanjem utvrđeni su parametri izbora i evaluacije analiziranih članaka internetskih portala, što je navedeno i u samoj metodologiji rada. Kod Socijaldemokratske partije korišteni su primjeri *Zakona o pomorskomu dobru* i izbor predsjednika Vrhovnoga suda gdje je jasno prepoznato da ta stranka djeluje napadno prema vladajućima radi ostvarenja svojih politika. Isto tako možemo zaključiti da je takvim pristupom moguć samo parcijalni utjecaj. Štoviše, izuzevši primjer izbora predsjednika Vrhovnoga suda, koji je potpomognut ulogom predsjednika Republike Hrvatske, uloga napadne oporbe može se svesti na korektivni aparat vladajućih. Stvaran utjecaj napadnoga djelovanja minoran je i skoro nemjerljiv. U drugome istraživanom slučaju kroz internetske članke promatran je oportuni prelazak HNS-a iz opozicije u vlast. Prepoznato je dijametralno suprotno djelovanje od napadnoga. Riječ je o podilazećemu pristupu koji ova stranka koristi kako bi uspješno implementirala svoje politike. Ipak, uspjesi takva pristupa kod oporbenih stranaka nisu ništa bolji. Prozor prilike u takvim slučajevima još se rjeđe javlja. Vladajući izbjegavaju situacije u kojima su dužni osloniti se na podršku oporbe. Vidjeli smo da se HNS nakon 2017. godine i ulaska u vladu, nakon raspada vlade HDZ-a i MOST-a, nije proslavio. Iako je trenutačno iskoristio tu priliku te se doveo u mogućnost da može provoditi svoje politike iz ministarskih fotelja, dugoročno si je, izgleda, naudio. Bolji slučajevi podilazećega oporbenog dje-

lovanja pokazali su se na istraživanim primjerima lokalnih vlasti. Iz pokušaja izbora vršitelja dužnosti intendanta HNK jasno je da su u Splitu krhke većine u gradskim vijećima. Politička trgovina dosta je lakša i češća pojava, pa akter koji je vješt politički poduzetnik može izvući veliku korist. Takvi akteri djeluju oportuno, po potrebi podilazeći ili napadno.

Na kraju možemo zaključiti da oporbene stranke u Hrvatskoj kao poduzetnici javnih politika imaju ograničen utjecaj na proces stvaranja javnih politika. Unatoč jasno prepoznatih, napadna i podilazećega pristupa, rezultat utjecaja na kraju svede se na isto. Većinom ga nema ili su to sitni politički poeni i korektivne stvari koje mogu samo odgoditi implementaciju neke odluke od strane vladajućih. Oporbene stranke u Hrvatskoj za značajnije *policy* djelovanje ipak moraju čekati dolazak na vlast. Možda je razlog tomu tvrd politički sustav opterećen nasljeđem i sinekurama vlasti iz prošloga sustava, bez prave mogućnosti prihvatanja konstruktivna djelovanja oporbe.

Postoje mnoga ograničenja u istraživanjima za ovaj rad i slične radove. Prije svega teško je istražiti oporbeno djelovanje među političkim zbivanjima u Hrvatskoj te na osnovi toga odabrati relevantne članke za studiju slučaja. Empirijski parametri za odabir ne mogu biti objektivno identificirani. Mjereni utjecaj odnosio se prvenstveno na ishod pojedine teme članka. Istraživanje se nije pretjerano bavilo mikrouspjesima i pobjedama pojedine oporbe. Također, u analizi oporbenoga djelovanja u ovome istraživanju polazimo od kraja, odnosno, proučava se određeni događaj tek nakon što se dogodio te se unazad vrednuju sudionici, potezi i odluke oporbenih stranaka kao *policy* poduzetnika. Buduća slična istraživanja donijela bi nova saznanja ako bi se proces donošenja politika pratio od početka. Potrebno je prepoznati pokušaj utjecaja oporbene stranke u samome začetku te praćenjem toga procesa pronaći odgovore na pitanja: koliko je promjenjiv krajnji cilj oporbe u cijelome procesu, pripremaju li se pojedine politike godinama unaprijed ili se prilagođavaju aktualnim političkim zbivanjima i koja je moć oporbe u iniciranju pojedinoga problema kako bi došao na dnevni red? Svi budući radovi na ovu temu pridonijeli bi bazi proučavanih podataka, što bi povećalo točnost i znanstvenu podlogu politoloških istraživanja.

Ovaj rad također ima takvu ulogu. Prije svega, povećava broj empirijskih istraživanja političkoga djelovanja u Hrvatskoj. Nadalje, pridonijet će pobolj-

šanju procjene utjecaja oporbenih stranaka na politička zbivanja te u daljnjemu vrednovanju učinkovitosti djelovanja ostalih aktera izvan vlasti. Služi kao teorijski podsjetnik na širok aspekt javno političkih poduzetnika u suvremenome političkom djelovanju, a najveću vrijednost ima u empirijskome istraživanju koje, unatoč određenim manama, nudi jasno prepoznate granice i mogućnosti oporbenoga djelovanja u Hrvatskoj.